

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ
ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ
ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ**

Збірник наукових праць
Випуск 6 Засновано в
1999 р.

Книга II

Київ 2009

урної компетентності сучасного вчителя	253
Волошинова Л. В. Виховний потенціал аудіовізуальних мистецтв	260
Процюк В. Аналіз умов формування готовності студентів до /іорально-естетичного виховання молодших школярів	264
Ковалів Ж. В. Індивідуальний стиль професійної діяльності сучасного вчителя гуманітарних дисциплін як умова його успішного професійного зросту	269
Рожко М. М. Формування професійних якостей у студентів мистецьких факультетів педагогічних університетів шляхом їх етичного та естетичного розвитку	273
Василіук Т. О. Загальнокультурна компонента у вихованні мов-леннєвої особистості.....	278
Лабінцева Л. П., Острцова Т. О. Теоретичні аспекти формування творчого мислення майбутніх вчителів музики	283
Чурікова-Кушнір О. Д., Павленко І. Г. Пісенне мистецтво як естетичного виховання майбутніх вчителів музики	286
Леонов О. З. Шляхи підвищення ефективності фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи у вищих.....	290
зкладах.....	
Іванова Л. А. Модель процесу підготовки педагогів-організаторів.....	296
Асанова З. Р. Фольклор як засіб виховання етнопедагогіки оимсько-татарського народу.....	300
Кірдан О. Л. Формування першооснов інституту класного настав- ництва: історико-педагогічний аспект	307
Белова С. Проблеми гуманізації навчально-виховного процесу у педагогічних концепціях Г. Шарельмана та В. О. Сухомлинського.....	313
Іванчук Г. П. Виховання особистостної свободи у "Філософії для ітей" Метью Ліпмана.....	318
Заєць С. С. Опіка і виховання дітей-сиріт (з історії питання)	323
Тальчук В. О. Благодійні товариства харківської губернії як середки соціального виховання.....	327
Каур О. С. Релігійно-моральне виховання дітей у Франції.....	333
Тернопільська В. І. Проблема виховання соціально-правової ідповідальності старшокласників.....	338
Сахневич І. Д. Самоврядування як фактор громадянського амовизначення молоді.....	343
Левківська О.М. Виховання громадянської культури студентів нглийських коледжів.....	347
Петронговський Р.Р. Актуальні аспекти патріотичного виховання таршокласників.....	351

М. М. Рожко

ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ТАНЦЮ

Проблема формування національної свідомості молоді є досить важливою у процесі державотворення.

Свідомість – це здатність людини мислити, міркувати та визначати своє відношення до дійсності. Високий рівень сформованості національної свідомості, психології і характеру народу, його культурно-історичних традицій, морально-етичної спадщини – стали реальними ідеями, втіленням багатовікових мрій та прагнень українського народу до створення можливостей вільного розвитку національної культури та виховання національно-свідомих, активних громадян в умовах своєї незалежної держави. Такі мрії, прагнення й устремління відбиті і в народній творчості, як на рівні художньо-мистецькому, так і на рівні науково-теоретичному (В. С. Болгарина, Л. І. Бондаренко, О. М. Вишневський, А. І. Гуменюк, І. М. Дзюба, Я. К. Журецький, Л. І. Кандиба, І. В. Кресіно, М. А. Стельмахович, М. М. Чепіль).

У морально-естетичному вихованні молодого покоління важлива роль належить мистецтву, зокрема хореографічному. Наразі, танцювальне мистецтво в нашій країні з кожним роком набуває все більшої популярності, стає одним із найбільш дієвих факторів формування гармонійно розвинутої, духовно багатой особистості.

Танцювальне мистецтво – масове мистецтво, воно доступне всім. Десятки тисяч дітей приймають участь у роботі хореографічних гуртків, балетних студій. Завдяки систематичному хореографічному навчанню і вихованню діти набувають загальної естетичної і танцювальної культури, а розвиток танцювальних здібностей, знайомство з етнографією та українським фольклором допомагає краще пізнати культуру своєї країни, прищепити молодому поколінню почуття національної свідомості, патріотизму, любові та пошани до національного коріння.

Мета статті: розглянути основні напрямки виховання національної свідомості молоді засобами українського народного танцю.

А отже, художній матеріал для виховання національної свідомості молоді повинен відтворювати особливості національного колориту, багатство його барв, природу менталітету в близькій і зрозумілій формі.

Залучення до мистецтва хореографії включає ознайомлення молоді і з сучасною українською музикою, і з хореографічними постановками видатних хореографів, і з витоками танцювальної культури, самобутністю національних танців, пов'язаних з життєвим устроєм українського народу, з його яскравими костюмами, образами народної поезії, музично-ритмічним складом мелодій.

Український народний танець – це сукупність виразних і організованих рухів, що підлягають загальному ритму, втіленому в завершену художню форму. Мова українського народного танцювального мистецтва яскрава й виразна. Танець українського народу – це ілюстрація його життя, побуту, праці. Український танець, як і інші види народної творчості, розвивався протягом усієї історії українського народу, збагачуючись новим змістом і своєрідними виразними засобами. У ньому знайшли своє відображення радість творчої праці, бадьорість, м'який гумор та інші риси, що притаманні українському національному характеру [1, с. 39].

Кожен український хореографічний твір вимагає від виконавця емоційності, творчої активності, усвідомлення національної належності та гордість за неї. Педагог-

хореограф має навчити своїх вихованців основам українського танцювального мистецтва, дати їм необхідні знання, навички, танцювальну техніку, які б сприяли вихованню та розвитку національної свідомості, що, у свою чергу, залежить від змісту й методики навчального процесу. Досягненню цієї мети сприяє робота над постановками тематичних і сюжетних танців.

На цю проблему звертали увагу у своїх творчих доробках видатні українські хореографи: Л. І. Бондаренко, К. Ю. Василенко, В. М. Верховинець, А. І. Гуменюк, Ю. О. Станішевський.

Виконання народних танців здійснюється в процесі вивчення вправ народно-сценічного танцю, елементів і танцювальних композицій українських народних танців. Підбираючи репертуар для колективу, необхідно керуватися ідейно-художньою спрямованістю танцю або хореографічної композиції, якістю музичного супроводу і обов'язково віковими особливостями та творчими можливостями учасників колективу.

Сюжетами для танцювальних постановок можуть бути використані картини художників, пісні, казки, байки, оповідання, епічні билини, вірші національних авторів. Але керівнику слід пам'ятати про умовність хореографічного мистецтва, адже не всі конкретні життєві явища можна передати мовою танцю. Сміливо вирішуючи нові завдання, вишукуючи нові засоби виразності, постановник має завжди пам'ятати, що головним мірилом творчості є художня правдивість, чітко донесення до глядача ідейного задуму твору. А як відомо в українському народному танці завжди була закладена національна ідея – любові до рідної землі, свого народу, його традицій, усвідомлення своєї приналежності до української нації.

А відтак, можна приєднатися до думки вітчизняного історика М. М. Чепіль, яка досліджуючи проблему формування національної свідомості молоді прийшла до висновку, що сама “національна ідея” має стати вищою національною цінністю кожної свідомої молоді людини [2, с. 91].

Характерною особливістю національної свідомості молоді людини є її менталітет, тобто світосприйняття, національний характер, вдача. Вони є результатом не генетичного, а передусім соціального успадкування, а також процесу виховного впливу у певному національному середовищі. Можна впевнено констатувати факт поступового, але неухильного завоювання свідомості наших людей, і, перш за все, молоді, стандартизованою західною інформаційною та художньою продукцією, в основному американською.

Видатні українські та російські педагоги, талановиті науковці-практики сучасності та минулого Ю. І. Бабанський, А. С. Макаренко, М. В. Стельмахович визнавали вплив народних традицій на розвиток національної свідомості молоді. Так, участь у святах дає можливість в ігровій формі засвоїти необхідні знання, пробуджує уяву та почуття, збагачує досвідом безпосереднього людського спілкування тощо. У прислів'ях та приказках, скоромовках, лічилках, піснях, танцях та інших засобах фольклору відображено національну історію, суспільний лад, побут, світогляд народу, його радості і страждання, сміх і сльози. Звертаючись до невмирущих фольклорних джерел, ми крихту за крихтою збираємо традиції життєвої мудрості численних поколінь, дізнаємося про невичерпність народної культури [3, с. 70].

Оскільки в багатьох навчальних закладах формування національної свідомості іноді зводиться до виховання деяких моральних якостей, ми вирішили орієнтуватися на виховання молоді в дусі взаємопорозуміння, національного патріотизму, високої свідомості, громадського обов'язку, взаємодопомоги, милосердя, непримиренності до соціальної несправедливості та інші загальнолюдські чесноти. Важливо, щоб національне виховання виступало не як результат процесу навчання, а як першочерговий засіб залучення до світової культури. Іншими словами, сучасна модель формування національної свідомості має ґрунтуватися на принципах етнокультурної ідентифікації та інтеграції у світове співтовариство.

Ми вважаємо також необхідними засобами мистецтва навіювати привабливий образ рідної землі, виховувати сприймання її як землі наших предків, наших поетів і мудреців, як землі священної, землі, що належить нам так само, як ми належимо їй. Щоб історію народу, який тут жив, який тут живе і який тут буде жити, кожен сприймав як історію свого народу. І тут треба підкреслити велике значення хореографічного мистецтва як у житті молоді, так і у формуванні її свідомості взагалі.

Ознайомлення з кращими зразками своєї національної культури дає можливість молодому поколінню не тільки розвивати естетичний смак, але й здійснювати суттєвий вплив на виховання свідомості. Особливо важливим при цьому є надання їй можливості самовиразитися через участь у виконавській діяльності.

Привабливі риси в національних традиціях та формах вираження національного ми знаходимо у сфері мистецькій, у якій найбільш яскраво відбито характер та духовні устремління народу. Образна система, втілена у творах мистецтва, робить доступною безпосередньому співпереживанню сукупність соціокультурних форм суб'єктивного людського буття в їхньому розвитку, і таким чином збагачує свідомість людини. Особистісна культура є єдиним джерелом нагромадження знань, досвіду та якісної реалізації у діяльності та поведінці молоді.

Звідси стає зрозумілим, що культура особистості є стан, результат та процес засвоєння і створення соціальних цінностей. У вільному й добре організованому розвитку кожна людина може реально формуватися як повноцінна окультурена особистість у межах своїх можливостей і здібностей. Лише така особистість здатна здійснити перехід від особистісного до суспільного. Її ідеали та бажання гармоніюють з опануванням та створенням культурних цінностей [4, с. 119].

Отже, в результаті вивчення проблеми сформувалась думка про те, що виховання молоді на основі етнокультурних цінностей і традицій – це провідний шлях формування свідомості особистості, її духовного світу.

У сучасних умовах постає питання не лише про ціннісне виховання, а й про ціннісне навчання, що має на меті формування національно-свідомого громадянина. Адже громадянська свідомість особистості, яка гармонійно вміщує в суб'єктивній формі сукупність суспільних цінностей, створюється в процесі розвитку її морально-духовної сфери. При цьому вона забезпечує розвиток ставлень до певних моральних норм, їх емоційно-ціннісну оцінку, тобто призводить до перетворення їх на особистісні цінності.

Ставлення до себе як до громадянина України є важливою складовою формування цілісної громадянської свідомості особистості. Воно виявляється в почуттях гордості, власної гідності, поваги. Одним із важливих чинників формування власної гідності є високий рівень розвитку моральних якостей особистості, а особливо її гуманістична спрямованість. Гідність людини завжди пов'язана з вірою в себе, у свої моральні сили, творчі можливості. Рівень розвитку свідомості, при якому людина досягає найбільш зрілого, істинного розуміння себе, своєї громадянської сутності, усвідомлення справжньої власної гідності, характеризує вищий щабель формування її як особистості [4, с.127].

Отже, для розвитку в особистості провідних цінностей виховні впливи мають забезпечити найвищі для неї вартості суспільного життя, емоційно забарвлені патріотичними почуттями і переживаннями. Це почуття приналежності до своєї держави – України та її народу; повага до її культури, історії, менталітету; любов до рідної природи, почуття шани до рідної мови, фольклору. Сміливо вирішуючи поставлені завдання постановник повинен завжди пам'ятати, що головним мірилом творчості є художня правдивість, чітке і ясне донесення до глядача ідейного задуму твору.

Таким чином, народний танець, у якому діють різнохарактерні образи, має сприяти ідейно-естетичному вихованню молоді, розширювати її кругозір, справляти яскравий вплив як на учасників колективу, так і на глядачів. У результаті виникає загальна атмосфера взаємопричетності до національної культурної скарбниці, усвідомлення себе українським народом.

Література

1. Журба С. Ю. Основи національного виховання : Концептуальні положення. / С. Ю. Журба. – К. : Ін форм.-вид. центр, 1993. – 152 с. **2. Коломієць В. В.** Основні принципи вивчення і розробки хореографічного фольклору. / В. В. Коломієць. – К. : Мистецтво, 1989. – 187 с. **3. Дзюба І. С.** Національна культура як чинник майбутньої України. / І. С. Дзюба – К. : Прогрес, 1999. – 170 с. **4. Ігнатенко П. І.** Український національний характер. / П. І. Ігнатенко – К. : Наукова думка, 1997. – 114 с.

Рожко М. М.

Виховання національної свідомості молоді засобами українського танцю

Ключові слова: виховання, національна свідомість, український народний танець

Анотація

Художній матеріал для виховання національної свідомості молоді повинен відтворювати особливості національного колориту, багатство його барв, природу менталітету в близькій і зрозумілій формі. Залучення до мистецтва хореографії включає ознайомлення молоді і з сучасною українською музикою, і з хореографічними постановками видатних хореографів, і з витоками танцювальної культури, самобутністю національних танців, пов'язаних з життєвим устроєм українського народу, з його яскравими костюмами, образами народної поезії, музично-ритмічним складом мелодій.

Рожко М. Н.

Воспитание национального самосознания средствами украинского танца

Ключевые слова: воспитание, национальное сознание, украинский народный танец

Аннотация

Художественный материал для воспитания национального сознания молодежи должен воспроизводить особенности национального колорита, богатство его красок, природу менталитета в близкой и понятной форме. Привлечение к искусству хореографии включает ознакомление молодежи и с современной украинской музыкой, и с хореографическими постановками выдающихся хореографов, и с истоками танцевальной культуры, самобытностью национальных танцев, связанных с жизненным укладом украинского народа, с его яркими костюмами, образами народной поэзии, музыкально-ритмичным составом мелодий.

Rozhko M. N.

Education of national consciousness facilities of Ukrainian dance

Keywords: education, national consciousness, Ukrainian folk dance

Annotation

Artistic material for education of national consciousness of young people must reproduce the features of national color, riches of his paints, nature of mentality in a near and clear form. Bringing in to the art of choreography is included by the acquaintance of young people both with modern Ukrainian music and with the choreographic raising of prominent choreographers, and with the sources of dancing culture, originality of national dances, related to the vital mode of the Ukrainian people, with his bright suits, appearances of folk poetry, musically-rhythmic composition of melodies.